

IRÓK VALLOMÁSAI

Nagy Endre

Pompás otthonában fogad Nagy Endre.
A következőket mondja:

Ugocsa megyében születtem. Nagyszőlősen. Apám kocsmáros volt, a Perényiek borát mérte, a vén Feketehegy sziklás talajának legjobb borát; ép ezért a megyei urak hozzánk jártak délutánonként. Édesapám velük ivott, én — vézna kis gyerek — a divány sarkába kuporodva asszisztáltam. Bot-

Nagy Endre

tal se lehetett volna kiverni onnan, úgy élveztem. Nagyszerű mulatságok voltak ezek, — nem hinném, hogy ma is meg tudnák csinálni. Kezdődött derűs anekdotázásokkal, folytatódott méltóságteljesen hőmpölygő pohárköszöntőkkel és lelkes karénnel végződött. Az alispán kalapjához rózsát tett... Néha engem is előszedtek a kuckóból, megszávaltattak és én jóhitelű vinnyogtam gyerek-hangomon: »Harminc nemes Budára tart...»

Emlékszem, már nyolcéves koromban romantikus rajongással szerettem szűkebb hazámat, amely akkor még tele volt a népmesék titkaival. A Tisza a hegyek közül a rónára érve, itt öt ágra szakad és amíg esőrgését hallgattam, a messze kéklő Kárpátokról mesélt nekem. Az ilonoki erdőben a kizikkadt tölgyfák megmerevedett emberek voltak, akiket a boszorkány vert meg bűbájával. A vén Feketehegy lejtőin folyton kerestem a titkos barlangot, amelyben a törpék birodalma van és a szívem elszerült a rettegéstől, hogy egyszer megtalálom.

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím: *Írók vallomásai.*

Nagy Endre.

Forrás:

Magyarország

3n

(Hely)

1924. 3. 23.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Olda)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Nagy Endre

Idő

"1924"

Személy

Kilencéves koromban kerültem el Váradra a gimnáziumba, de azóta is: ami táj, az a felső Tisza-tája, ami hegy, az a vén Feketehegy, ami erdő, az az ilonoki erdő. És ha emberekre gondolok, még ma is azokra a drága, derűs, ártatlanul mulatozó urakra gondolok, akik piros arccal, villogó szemmel dalolták: Az alispán kalapjához rózsát tett...

Váradon, a gimnáziumban — sajnos — gyálázatosan rossz tanuló voltam. Különösen a latinnal szemben fejtettem ki ily vézna gyereknél egészen szokatlan ellenállást. Áttettek a reáliskolába, ahol a nagybátyám tanár volt. Ez a kis protekció kedvelte meg velem először a *politikai életet*.

Az önképzőkörben hangos sikereim voltak. A pályadíjra kitűzött egy-egy aranyat mindig én kaptam, végül már rendszeresen be is illesztettem büdzsémbe. Ha most tárgyilagosan számoltam vetek az önképzőkörben kifejtett irodalmi működésemmel, meg kell állapítanom, hogy *egyáltalán nem voltam csudagyerek*. Egyetlen kedves olvasmányom, *Jókai hatása alatt állottam és ez rettenetesen dagályos novellákra ösztökélt*. Jókain kívül még *Montépin Xavert* olvastam és *Eugen Sue-t*; e könyvekhez a *Biharmegyei Kaszinó* könyvtárában jutottam. Az érettségim megbuktam a német nyelvből, de a pótvizsgán áterestettek. Ez végzetes pontja életemnek. *Gyerekkoromban szinte hazafias kötelesség volt a »Nix dajcs« és én oly híven betöltöttem, hogy ma se tanultam meg semmitül.*

Érettségi után színész szerettem volna lenni.

A család persze hallani sem akart a színészetről. Ugy döntött, hogy mérnök legyek. Ez viszont nekem nem volt kedvemre; undorodtam a számtantól és a mértani rajztól. Kompromisszumot kötöttünk hát és elhatároztam, hogy jogásznak megyek.

Akkor ez nem jelentett valami jelentős eltávolodást a színésztől, hisz akkoriban klasszikus rétorok re-

gyogtak Váradon az ügyvédi hivatásban: Rádl Ödön, Várady Zsigmond, Berkovits Ferenc. *Egy-egy vedőbeszédjük akármilyen színházi premierrel fölért.*

Magam sem tudom, honnan szedtem hozzá az akaratot, de két hónap alatt megtanultam latinul, annyira, hogy ősszel már le is érettségiztem belőle Budapesten, a Markó uccai gimnáziumban. *Beiratkoztam jogásznak az egyetemre, de már az első hetekben magához szippantott az olvasóköri, megtanultam biliárdozni, kártyázni és a választási mozgalmakban korteskedni. Még egy meglepetés ért:*

beiratkoztam a festőiskolába és szent lelkesedéssel.

Év végén az eredmény siralmas volt; csúnyán lesóványodtam, a ruháim elkullódott, az egyetemem még a beiratkozást is elmulasztottam, — *egy évet elvesztettem.*

Ekkor apám Váradra vitt vissza, ott beiratott a jogakadémiára. Írtam egy kis novellát, beküldtem a *Szabadság* című laphoz és a szerkesztői üzenetekben a következő választ találtam másnap:

— *Írásán Mikszáth hatása érzik, de van benne tehetség. Látogasson meg szerkesztőségünkben.*

Halász Lajos, az ujság segédszerkesztője fogadott. Nyomban be is vett a redakciójába.

Ujságíró lettem.

1900 júniusáig voltam ujságíró Nagyváradon. *Írtam egy kis verses elbeszélést, amelyet kötetben is kiadtam. Ennek Budapesten is különös sikere volt. Azt írták rólam: »a tehetség vidéki költője. Ez években dolgoztam együtt Ady Endrével. Nagyon szerették egymást, én is nagyon szerettem őt, de őszintén szólva egy kicsit lefitymáltam titokban. Őt ugyanis akkor még nem nevezték a fővárosi lapok tehetséges vidéki költőnek.*

1900 június 28-án nagybátyám Budapestre küldött, hogy minután a jogakadémiát abszolváltam, ké-

szüljek a szigorlatokra és vásárolok meg Budapestén a tankönyveket. Egy napra küldött föl, két forintom maradt költőpénzre a jegyen kívül. Ezzel a két forinttal a zsebemben és egy felöltővel a vállamon határoztam el, hogy végleg Pesten maradjak.

Fővárosi író lett belőlem.

A két forintot első nap elköltöttem, második napon megszabadultam egyetlen nyugómtól, amely lelkemet nyemta: az überoiherentől. Aztán jött három nap, amikor betevő falat se került a számba.

Nappal éhesen vánszorogtam az utcákon, éjszaka az Erzsébet téren aludtam.

Mikor már nem bírtam tovább, beállítottam a Magyar Szó szerkesztőségébe, megkértem Pályi Ede szerkesztőt, hogy adjon egy íróasztalt, hadd mutassam meg neki, mit tudok. Ő leültetett, én kétségbeesésemben írtam három humoreszket, ő mind a hármat közölte, az árát kifizette. Egyszerre tizenzhat ezüst forint szakadt reám. Nábob lettem. Attól kezdve ott is maradtam a Magyar Szó-nál, a lap akkori vezére, Bánffy Dezső báró megkedvelte az írásomat, kinevezett vezércikkírójának és politikai főmunkatársnak. Kétfős keresztelvel jelzett vezércikkeim érdeklődést keltettek a Házban is s Singer és Wolfner megbízott, hogy írjak nekik *regényt*, — *arrivé lettem.*

Egy év múlva a Pesti Napló-hoz kerültem, amelynek akkor egyszerű újjászülése volt. A magyar újságírás sok kiválósága gyűlt itt össze és ebben a környezetben könnyű volt megtanulnom, hogy a *külső érvényesülésnél van szob, drágább is: a belső.*

amikor az ember hivatalának betöltésében a maga lelkiismerete előtt nő nagyra.

A Pesti Napló-nál különben jelentős zsurnalistikai sikerem is volt: *kicszeltem és évekig csináltam a Parka krónikát*, amely akkoriban valamivel több volt a közszájról lekerült vicek lerakatánál. Ez időtájtban írott regényeim és novelláim a kiadó tanúsága szerint tejszettek a közönségnek könnyed elbeszélő hangjuk és egy kis felszínes humor miatt, amely bennök imitt-amott mocorgott. De én magam már akkor éreztem, hogy mennyire *tehetetlenül nyugós le tudatlanságom*, amely minden oldalról úgy vett körül, mint egy szürke rab-ruha. Szorgalmasan kezdtem járni a könyvtárakat és *megtanultam franciául. Négy hónapot Párizsban is töltöttem.* Ekkor léptem át életemben először az ország határára. Közbevetőleg megjegyzem, hogy bár négy hónapig tartózkodtam Párizsban,

kabarében sohse voltam.

Nem volt rá pénzem, ami fölös pénzem akadt, azzal a *tanácsját fizettem le a festő-iskolában* ahol tőle kezdtem a pingálást.

Mikor hazajöttem, *megnősültem, fiam született* és megismerkedtem a keserves anyagi küzdelmekkel. Dolgoznom kellett öt lapba, bele kellett kontárkodnom mindenféle műfajba, csak hogy a kisse

hevenyészve alapított családi fészket kibélelhessen.

Ez időben szolgált meg egy délelőtt

Kondor Ernő, hogy nem volnék-e hajlandó annak este kabaréjában valamely megjelent novellámat felolvasni.

Kapok érte húsz koronát. Hát hogyan lettem volna hajlandó! Este szmokingot húztam, elmentem a Teréz körútra, ott kiteszítottak egy kis függönyös pódiumra, telefüstölt terembe, kis asztalkáknál borozgató közönség eleibe. *Soha életemben én még ilyen helyen nem voltam.*

Belekezdtem a novella olvasásába, *de a nézőtér* egy szmokingos fiatal úr hangosan beleásított. Ennek frenetikus hatása volt. En elvörösödtem, zsebre-vágtam a kéziratomat és a szmokingos úr felé fordulva, egy kis *állatmésél rögtönöztem.* Ennek még nagyobb hatása volt. Mikor a színpadról lekerültem, a szmokingos úr *provokáltatott, Kondor Ernő pedig meghért, hogy jöjjen el másnap este is és rögtönözzen el újra a mai rögtönözésemet.* Majd ő gondoskodni fog róla, hogy legyen a nézőtérben megint egy úr, aki beleásítson.

Igy maradtam én a kabarénál.

Később az egész kabaré rám szakadt és ami ezután következik, az már a közönség előtt játszódott le, talán fölösleges is róla írnom. Annyit mondhatok, hogy a kabarét mindig jó hittel csináltam, azzal a meggyőződéssel, hogy *szellemi életünk egy átlacsony, de nagykiterjedésű rétegét sikerült megmagyarosítanom, megnevesítenem és közelebb hoznom az irodalomhoz.* Azóta is folyton ostromoz a gondolat, hogy nagyon is tudatlan vagyok, folyton tanulni iparkodom és folyton halogatom azt az *ünnepeles pillanatot, amikor a magam lelkiismerete előtt is írónak nézhetem magam.*

Életemnek azt tekintetem, hogy iparkodjak mindig emberebbé fejlődni.

Ami nyugtalanságok, hiúságok, irigységek, kapzsiságok voltak bennem, azokat iparkodtam *kegyetlen lélektani módszerekkel kioperálni magamról.* Nézetem szerint az élet folytonos fejlődés, amelynek *betetőzése a halál.* Öregségem közelít, *de én hozzám úgy jöhet, mint várvavárt vendég.* Szobáját bebútoroztam, befűtöttem, minden szükségessé elláttam. Nappal ehetik, ihatik, pihenhet, dolgozhat kedvére és ha este eljön majd az elalvás ideje, a magasztos, isteni pillanatot, amikor az örökléthe átalél, nem fogja megzavarni elmulasztott kötelességek, elkövetett gazságok és örökös hiúságok nyugtalanító lármája.

Testi életemben igénytelen vagyok, mint a faktól

Kenyéren, szalonnán élélnék akármeddig, de gyönyörűséggel nézem, ha vendégem jóízűet eszik asztalomnál. Fényűzésre hajlamom egyáltalán nincs. Szeretem a viseltes ruhákat, amikre nem kell vigyázni és szeretek gyalog járni, a magam emberségéből, sem állat, sem gép erejére nem szorúlva. *Egyáltalán nem szeretem mások segítségét igénybe venni.* Ideálom egy olyan otthon, amelyben a fizikai munkát is magam végzem el. *Egyetlen passzióm egy üveg jó bor, amit feleségem és gyerkeim körében csöndesen eliscogatom.* Anyámtól örököltem a fantáziát és az izgékonytságot, de szegény boldogult édesapámtól a bibliai bornak e megbecsülését. Az isten nyugosztalja hűlő poraiban érte.